

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Γεύμα με την «Κ»

Ανδρέας Βλαχόπουλος: Διαβάζοντας τους βράχους σε μια άκρη του Αιγαίου

Οι παραστάσεις του 3000 π.Χ. στο Βαθύ της Αστυπάλαιας και η ιστορία μιας από τις πρωιμότερες ομοερωτικές επιγραφές, και τα αποκαλυπτήρια του Κόκκινου Βουνού στη Σαντορίνη

7' 32" χρόνος ανάγνωσης

[Ακούστε το άρθρο](#)

«Σε σχέση με τη σημερινή ανατροφή ενός εφήβου, η γενιά μας, χωρίς να εξαιρώ τις Πανελλήνιες, ήταν μια ευχάριστη διαδρομή με πολλά ωραία επεισόδια. Καθόλου άγχος, καθόλου επιθυμία για αριστεία και καθόλου κοινωνικός ανταγωνισμός στην παρέα των παιδικών μου χρόνων», λέει ο Ανδρέας Βλαχόπουλος. [ΝΙΚΟΣ ΚΟΚΚΑΛΙΑΣ]

Γιώτα Συκκά

01.09.2024 • 15:00

Το 1987, ο Ανδρέας Βλαχόπουλος ήταν τριτοετής φοιτητής της Φιλοσοφικής Αθηνών, όταν ο καθηγητής Αρχαιολογίας Χρίστος Ντούμας τους πρωτομίλησε για το Βαθύ της Αστυπάλαιας. Μια θέση της πρώιμης εποχής του Χαλκού υποσχόμενη να δώσει πολύ σημαντικά ευρήματα, παρότι δεν είναι στις Κυκλάδες. Πρότεινε μάλιστα στους φοιτητές του ένα σεμιναριακό μάθημα επιτόπου, αρκεί να είχαν αντοχές στο σκάψιμο, στον ύπνο σε σκηνές και να πίνουν νερό από μπιτόνια.

Δυστυχώς, το ταξίδι δεν έγινε ποτέ. Ομως έμεινε η φοιτητική ανάμνηση. Ετσι το 2009, όταν διορίστηκε καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και αναζητούσε ανασκαφικό πεδίο για τους φοιτητές του, ο Ανδρέας Βλαχόπουλος συμβουλευτηκε τον παλιό του καθηγητή με τον οποίο συνεργάζονταν ήδη στο Ακρωτήριο της Σαντορίνης. Ο Χρ. Ντούμας τον κάλεσε να επισκεφθούν μαζί την Αστυπάλαια. Αλλωστε, είχε εντοπίσει τη σημασία της συγκεκριμένης θέσης, επιπλέον είχε βρει ένα μαρμαρίνο βιολόσχημο ειδώλιο της πρώιμης 3ης χιλιετίας π.Χ., το οποίο «πιστοποιούσε την επιρροή της Αστυπάλαιας από τις γειτονικές Κυκλάδες ήδη από την αυγή της προϊστορίας, παρά από τα νησιωτικά συγκροτήματα του Νότιου και Ανατολικού Αιγαίου».

Αυτά λέει σήμερα ο συνομιλητής μας, ο οποίος ξεκίνησε έρευνες στο Βαθύ το 2011 υπό την αιγίδα της Εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας και την υποστήριξη του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, με στόχο να μελετήσει αυτή την προνομιακή θέση του προϊστορικού Αιγαίου. «Είναι ένα ακρωτήριο με τα βράχια να επιβάλλονται παντού και τη βλάστηση των κέδρων και των σκίνων να διαμορφώνουν έναν μεταφυσικό βοσκοτόπο για το μικρό κοπάδι του Γιάν'...

✉ Πρωινό briefing

Το καθημερινό μας newsletter με τα σημαντικότερα νέα.

Εγγραφείτε

Σταυλά. Τα επιφανειακά κεραμικά, οι βραχογραφίες, τα λείψανα ενός ελληνιστικού πύργου και η εντυπωσιακή προϊστορική αρχιτεκτονική μεγάλων αναλημμάτων και πυλών έδειχναν ότι ο χώρος είναι

πολύ πιο κατανοητός καθώς περνούν τα χρόνια. Γι' αυτό και πρότευσε η ανάγκη για εντατική και εκτατική επιφανειακή έρευνα και ήταν πάντοτε περιορισμένη η επιθυμία για ανασκαφή μεγάλης έκτασης», λέει στην «Κ» ο καθηγητής Προϊστορικής Αρχαιολογίας Ανδρέας Βλαχόπουλος και συνεχίζει: «Καταλαβαίνουμε ότι τα ίδια τα βράχια γίνονταν μονοπάτια, περίβολοι, λιμενικά έργα, πύλες. Μέσα στον δομημένο χώρο οι βραχογραφίες φάνηκε ότι είναι ένας οπτικός κώδικας. Πρόκειται για μια οχυρωμένη ακρόπολη που χρονολογούμε στο 3200-2800 π.Χ. και η έρευνα έδειξε ότι οι βραχογραφίες που έγιναν επάνω σε πολύ διακριτά, ορατά αλλά και συνδεδεμένα σημεία της, χρονολογούνται την ίδια περίοδο».

Σπείρες, πλοία, κάθετα στη γη εγχειρίδια δείχνουν προσανατολισμό, δηλώνουν όμως και ισχύ, όπως η παράσταση στόλου με επάλληλη διάταξη των πλοίων σε μια πύλη μακρά ορατή. Επίδειξη για τη ναυτική δύναμη της κοινότητας, αλλά και μια προειδοποίηση για τους πειρατές.

Σε επιφανειακή έρευνα εντοπίστηκαν και 9 εγχυτρισμοί βρεφών σε αγγεία που είχαν αχρηστευτεί. Το πρώτο αγγείο σφραγισμένο με το πώμα του βρέθηκε στην επιφάνεια του κύματος σε μία από τις παράκτιες ορθογώνιες κατασκευές, «εξέδρες», σημειώνει ο ανασκαφέας και προσθέτει ότι στα αγγεία είχαν ταφεί συνολικά 13 βρέφη και σε άλλο αγγείο ένα παιδάκι 1,5-2 ετών. Δίπλα τους ήταν τοποθετημένα κοχύλια, αχιβάδες, ενώ σε μία περίπτωση βρέθηκε λίθινη χάντρα προφανώς περασμένη στον λαιμό του βρέφους. Όσο για τα λείψανα τροφής μαρτυρούν επιτόπια επιτάφια γεύματα, τη μακαριά της εποχής.

Μεγάλη συζήτηση έγινε για την επιγραφή «Νικισίτιμος οίφε Τιμίωνα», μία από τις πρωιμότερες ομοερωτικές επιγραφές – χρονολογείται στον πρώιμο 6 αι. π.Χ., λαξευμένη σε λοξή επιφάνεια με μεγάλα γράμματα που είχαν σχεδόν κλίμακα μνημειακή. Η γραφή ήταν βουστροφηδόν. Αναφέρεται στη συνεύρεση δύο ανδρών, όμως ο ανασκαφέας εξηγεί ότι δεν το έγραψε κάποιος περιπακτικά, ούτε κρυφά. Επίσης τονίζει ότι προοριζόταν για δημόσια θέαση. Και συνδυάζεται με άλλη επιγραφή που βρέθηκε χαμηλά στην ακρόπολη σε χώρο πυκνά βραχογραφημένο, όπου κάποιος Δίων στον λήγοντα 5ο ή αρχόμενο 4ο αι. π.Χ. χάραξε ανάστροφα το όνομά του στον επίπεδο βράχο.

Το βραδινό φως δεν αφήνει τα μνημεία να ψυχάσουν. Τι κερδίζει ένας οικισμός όταν όλα τα Airbnb, τα ξενοδοχεία, τα μονοπάτια, τα καλντερίμια έχουν φωτισμό ψευτο-Ντεκώ;

Εχοντας τακτοποιήσει κάθε εκκρεμότητα με το κλείσιμο της ανασκαφής, ο Ανδρέας Βλαχόπουλος νιώθει ευχαριστημένος. Ένας λόγος παραπάνω που πρόσφατα εκδόθηκε και ο δεύτερος συλλογικός τόμος «Δέκα χρόνια έρευνας (2011-2020) σε ένα διαχρονικό παλίμψηστο του Αιγαίου» από τον ΟΔΑΠ, με όλα τα ευρήματα. Και αφού ολοκλήρωσε για φέτος την έρευνα στο νέο ανασκαφικό μέτωπο που άνοιξε τον Ιούλιο στη Σαντορίνη, ετοιμάζεται για διακοπές στην αγαπημένη του Ναύπακτο – τόπο καταγωγής του πατέρα του αλλά και «παράδεισο» όπως τον περιγράφει. «Μου έδωσε τη δυνατότητα στα παιδικά μου χρόνια να έρθω σε επαφή με το χώμα, τα δέντρα και να θεωρώ την εξοχή και το υπαίθρο σαν κάτι αυτόνοτο», γελάει νοσταλγικά.

Από τον παράδεισο της νιότης του επιστρέφει στο Κόκκινο Βουνό, ένα ύψωμα 300 μ. από το Ακρωτήριο, που γνωρίζει πολύ καλά ως βοηθός του Χρίστου Ντούμα 35 χρόνια. Είναι ο τόπος της νέας του έρευνας. «Εκεί το 1968 ο Μαρινάτος ανέβηκε να κυνηγήσει αγριοκούνελα με τον πρώτο φύλακα του Ακρωτηρίου, τον Μηνά Αρβανίτη, όταν παρατήρησε μεγάλα χρωματιστά τοιχογραφήματα και άλλα επιφανειακά ευρήματα επάνω στην κόκκινη λάβα. Προφανώς από σπίτια που βρίσκονται ακριβώς από κάτω και πιθανότατα έχει ζωγραφιστεί μαζί με το πορτρέτο του Ακρωτηρίου στον νότιο τοίχο της Μικρογραφικής ζωφόρου της Δυτικής Οικίας», υπογραμμίζει και τονίζει να μην ξεχάσω την υποστήριξη του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων με την εποπτεία της αρμόδιας εφορείας. Αποφεύγει να πει περισσότερα, μόνο ότι το Κόκκινο Βουνό αποκαλύπτεται ως μια εξωαστική εγκατάσταση της πόλης του Ακρωτηρίου και ότι περισσότερα θα ανακοινωθούν σε λίγους μήνες.

Η ερώτηση που του κάνουν συχνά; Πώς μπορεί να συνδέονται οι βραχογραφίες της 4ης και της 3ης χιλιετίας με τις τοιχογραφίες στον κρητομυκηναϊκό κόσμο και στις Κυκλάδες της 2ης χιλιετίας. «Οι επίκρουστες παραστάσεις στον βράχο στιγματίζουν βάσει ενός “κοινοτικού” κώδικα ευρείας αποδοχής τον υπαίθριο, τον δημόσιο χώρο. Λειτουργούν οδοδεικτικά και επισημαίνουν προσανατολισμούς, οριοθετούν τον δομημένο χώρο και τις υπαινίσσονται κοινοτικές δράσεις. Οι τοιχογραφίες αφορούν τον δομημένο χώρο και δεν λειτουργούν ποτέ ανεξάρτητα από την αρχιτεκτονική. Είναι έκφραση μιας αστικής και εκλεπτυσμένης νοστορπίας που εκπορεύεται από τα ανάκτορα και επιθυμεί να τα

μιμηθεί, όχι ως αρχιτεκτονικό χώρο, αλλά ως κέλυφος επιτέλεσης δρωμένων και ως εικονογραφικά πρότυπα ιερουργιών και πολιτικής προπαγάνδας».

Η γενιά του

Η συνάντησή μας κράτησε σχεδόν τρεις ώρες, η συζήτηση έτρεχε από το ένα θέμα στο άλλο, τα Γιάννενα που αγάπησε, τους φοιτητές του οι οποίοι πήραν τον δρόμο τους και νιώθει υπερήφανος γι' αυτό, την επιθυμία του «τα παιδιά που έχουν δυναμική να ενταχτούν γρηγορότερα και ομαλότερα στην παραγωγή». Η διαφορά από τη δική του γενιά; «Σε σχέση με τη σημερινή ανατροφή ενός εφήβου, η γενιά μας, χωρίς να εξαιρώ τις Πανελλήνιες, ήταν μια ευχάριστη διαδρομή με πολλά ωραία επεισόδια. Καθόλου άγχος, καθόλου επιθυμία για αριστεία και καθόλου κοινωνικός ανταγωνισμός στην παρέα των παιδικών μου χρόνων».

Πριν δραπετευτεί από τη λάβα της Αθήνας και ταξιδέψει στη Ναύπακτο, τον ρωτάω για τον κίνδυνο των μνημείων από την κλιματική κρίση, τις μεταπτώσεις της, τον υπερτουρισμό. «Θυμάμαι τον Θ. Σκουλικίδη όταν μας έδειχνε απελπισμένος τη γυψοποίηση της μετόπης του Παρθενώνα. Οποσδήποτε αργήσαμε», απαντά και υπογραμμίζει: «Πρέπει να οχλούμε όλο και λιγότερο τα μνημεία από ανασκαφές». Και τονίζει ότι δεν είναι μόνο τα μεγέθη που δημιουργούν τετελεσμένα κατόπιν εορτής, «είναι και τα μεγέθη που τα προκαλούμε εμείς με το θέμα της φωτορύπανσης. Το βραδινό φως δεν αφήνει τα μνημεία να πνιχθούν. Η Σαντορίνη είναι μια κρουασανόσχημη εξέδρα φωτός και το μοναδικό σημείο που είναι σκοτεινό, ήπιο και νυχτερινό, είναι η αρχαία Θήρα και το Ακρωτήρι. Τι κερδίζει ένας οικισμός όταν όλα τα Airbnb, τα ξενοδοχεία, τα μονοπάτια, τα καλντερίμια έχουν φωτισμό ψευτο-Ντεκώ;».

Η Νομική, ο Τζιμάκος και ο Μορικόνης

Εχει γλυκές αναμνήσεις από το νεοκλασικό σπίτι στην Πάτρα, το κτήμα στην παραλία της, το μεγαλύτερο στη Ναύπακτο. Ο πατέρας ήταν δημόσιος υπάλληλος ειδικευμένος στα οικονομικά, η μητέρα αφοσιωμένη στην οικογένεια. «Είχα έφεση στις γλώσσες, στην αρχαιογνωσία και με γοήτευε η νομική σκέψη». Δεν διάβαζε πολύ για το σχολείο, όσο μελετούσε με πάθος εξωσχολικά βιβλία. Οπως για την αρχαϊκή πλαστική, την ανασκαφή του Ανδρόνικου, τις ενάλιες έρευνες. Το 1983, φοιτητής στη Νομική Αθηνών, ήταν βέβαιος ότι θα γίνει δικηγόρος και ότι η αρχαιολογία θα παραμείνει αγαπημένη επιστήμη του ελεύθερου χρόνου. Σύντομα διαπίστωσε ότι η προοπτική να γίνει δικηγόρος δεν τον γοήτευε πια.

Με τους φίλους των σχολικών χρόνων –παρέα ακόμη– μοιράζονταν την αγάπη για τη μουσική. Εκαναν αυτοσχέδιες «πειρατικές» εκπομπές που έγραφαν σε κασέτες, ο ίδιος έγραφε και στίχους. «Αρχές της δεκαετίας του '80, όταν κυκλοφόρησε το “Σαμποτάζ” της Λένας Πλάτωνος κατάλαβα ότι μπορώ να περιμένω πια περισσότερα πράγματα από την ελληνική μουσική. Όταν εμφανίστηκαν οι Μουσικές Ταξιαρχίες, ήμουν βέβαιος ότι θα γεράσω με τον Τζιμάκο Πανούση. Από το ξένο ρεπερτόριο άκουγα κυρίως κινηματογραφική μουσική, όπως του Μορικόνης».

Η συνάντηση

Επέλεξε το «Φίλιον», που αγάπησε ως «Dolce» στα φοιτητικά του χρόνια, στην οδό Σόλωνος. Στον καύσωνα αντέξαμε από μια σαλάτα –ντομάτα, μοτσαρέλα, πέστο– ο καθένας, ξινό νερό Φλώρινας και εσπρέσο στο τέλος. «Θα πληρώσω λόγω εντοπιότητας», ήταν αμετάπειστος για τον λογαριασμό. Θυμήθηκε τις πρώτες ανασκαφές στην Επίδαυρο, στη Νάξο, στο Ρούτσι, στο Ακρωτήρι, στη Β. Γαλλία (Αράς) όταν με έναν υπνόσακο μάθαινε τον κόσμο, τη γνωριμία του με την πολυσχιδή Ντιαμάντα Γκαλός στο Πρίνστον, με την οποία δέθηκε με φίλια. «Το γεγονός ότι στα χρόνια της Αμερικής γνώρισα την Ντιαμάντα (κανείς δεν θα ξεχάσει τη φωνή της να επιβάλλεται στην άδεια χειμωνιάτικη Οία, όταν ήλθε στη Σαντορίνη), τον Στήβεν Αντωνάκο, τον Εντμουντ Κίλι, νομίζω απηχεί τον πλούτο που κερδίζει κανείς όταν από “αλήτης” στο Μαρόκο γίνεται εταίρος μιας ακαδημαϊκής ελίτ».

Οι σταθμοί του

1965

Γεννιέται στην Πάτρα.

1983-88

Φοιτά στη Νομική και από το 1984 στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών.

1989

Οι καθηγητές Λαμπρινουδάκης, Κορρές και Ντούμας τον εντάσσουν στα προγράμματά τους σε Νάξο, Ρούτσι Μεσσηνίας και Ακρωτήριο Θήρας αντίστοιχα.

1992

Προσλαμβάνεται στην Αρχαιολογική Ελβετική Σχολή.

1994-98

Εργάζεται στο ΥΠΠΟ με τους υπουργούς Θ. Μικρούτσικο, Γ. Μπένο, Ευ. Βενιζέλο και εν συνεχεία στο υπουργείο Αιγαίου.

1997

Παίρνει το διδακτορικό του και μαζί το Michael Ventris Memorial Award για τη μελέτη της μυκηναϊκής Νάξου.

1998-2004

Κάνει μεταδιδακτορική έρευνα και διδάσκει στο Πρίνστον και έπειτα στο New York University.

2009

Αρχίζει να διδάσκει στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.